

LAUSUNTO PERUSTUSLAKIVALIOKUNNALLE

Asia:

HE 49/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt minulta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä 49/2026 vp. Esitän perustuslakivaliokunnalle lausuntonani kunnioittavasti seuraavaa:

1. Yleistä

- (1) Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sääntelyä, joka koskee toimeentulotuesta annettua lakia, yleisestä asumistuesta annettua lakia, eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia, ja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia.
- (2) Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettu laki on säädetty alun perin EU:n viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanemiseksi, mutta sääntelyyn on sisällytetty jo aiemmin kansallisista tarpeista lähtevää lisäsääntelyä. Perustuslakivaliokunta on suhtautunut aiemmin tähän lisäsääntelyyn kriittisesti ja edellyttänyt muutoksia tuolloin käsittelyssä olleeseen lakiehdotukseen, joka koski mahdollisuutta saada ja käsitellä tilitapahtumatietoja (PeVL 48/2018 vp).
- (3) Nyt lausuttavana olevan hallituksen esityksen tavoitteena on sosiaaliturvaetuuksien virheellisten maksujen ja väärinkäytösten vähentäminen. *Siten tavoitteena on sääntely, joka on selvästi irrallaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän alkuperäisestä käyttötarkoituksesta.* Keskeisiltä osin sääntely liittyy viranomaisen selvittämisvelvollisuuden toteuttamiseen hallintolain 31 §:ssä tarkoitetulla tavalla, joten *sääntelyä ei voida pitää tältä osin valvontaperusteisena.* Hallituksen esityksen keskeinen sisältö pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta kerättävistä tiedoista tukihakemusten käsittelyä varten on perusteltu lähinnä hallinnollisella tarkoituksenmukaisuudella ja tietoturvallisuudella seuraavasti: ”ehdotettu sääntely parantaisi huomattavasti Kansaneläkelaitoksen ja rahalaitosten välisen tiedonvälityksen tietosuojaa- ja turvaa, kun sähköpostien sijaan tiedonvälityskanavana toimisi asianmukaisesti toteutettu tekninen rajapinta. Ehdotettu sääntely vähentäisi merkittävästi Kansaneläkelaitoksen tarvetta rakentaa erillisiä rajapintoja suoraan jokaiseen rahalaitokseen.”
- (4) Hallituksen esitys merkitsee tiedonsaantioikeuksia valtiosääntöisesti arkaluonteisiin tilitietoihin, joten ehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta katsottuna. Ehdotus koskee lähinnä tiedon hankkimisen tapaa tiettyä tiedonvälitykseen tarkoitettua järjestelmää käyttämällä, mutta ehdotus sisältää myös menettelyä koskevia säännöksiä tietojen saamiseksi. Kysymys ei ole lähtökohdiltaan varsinaisista uusista tiedonsaantioikeuksista, mutta uudella tavalla hankittavien tietojen suojaan voi liittyä riskejä mm. liian laajoista tiedonhauista. Tässä suhteessa ehdotetuilla suojatoimilla on merkitystä sääntelyehdotuksen valtiosääntöisen hyväksyttävyyden näkökulmasta. Perustuslakivaliokunta onkin painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (esim. PeVL 15/2018 vp, PeVL 13/2016 vp). Nyt lausuttavana oleva sääntely tarkoittaisi uudenlaista tapaa laajamittaiseen arkaluonteisten tietojen saantiin, joka merkitsisi aiempaa pidemmälle ulottuvaa puuttumista luonnollisen henkilön yksityiselämän suojaan, ja siihen liittyisi jo pelkästään käsittelyn laajamittaisuuden takia erityisiä riskejä henkilötietojen suojan kannalta.
- (5) Hallituksen esityksen (s. 93) säätämisjärjestysperusteluissa todetaan seuraavaa: ”perustuslakivaliokunnan valtiosääntöinen tehtävä käsittää sen arvioinnin, onko valtioneuvosto

asian valmistelussa ja eduskunnalle tuodussa hallituksen esityksessä arvioinut riittävästi unionin oikeuden jättämää kansallista liikkumavaraa”.

- (6) Perustuslain 74 §:n mukaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on antaa lausuntonsa sen käsittelyyn tulevien lakiehdotusten ja muiden asioiden perustuslainmukaisuudesta sekä suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.
- (7) Perustuslakivaliokunnan valtiosääntöisiin tehtäviin ei lähtökohtaisesti kuulu kansallisen täytäntöönpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta (ks. esim. PeVL 31/2017 vp). Valiokunta on kuitenkin vakiintuneesti korostanut, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. esim. PeVL 33/2025 vp, PeVL 8/2021 vp). Perustuslakivaliokunta on painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (esim. PeVL 1/2018 vp, PeVL 26/2017 vp).
- (8) Valtiosääntöisestä näkökulmasta katsottuna liikkumavaran käyttö liittyy siihen, että hallituksen esitykset laaditaan perustuslaista johtuvat vaatimukset huomioden käyttämällä kansallista liikkumavaraa lakiehdotusten perustuslainmukaisuuden varmistamiseksi. Liikkumavaran käytön riittävyys muutoin EU:n sääntelyn puitteissa ei ole valtiosääntöinen kysymys.

2. Arkaluonteiset henkilötiedot ja niiden tiedonsaantioikeus

- (9) Perustuslakivaliokunnan vakiintuneiden kannanottojen mukaan luonnollisen henkilön yksityiskohtaiset maksu/tilitiedot rinnastuvat yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin (esim. PeVL 48/2018 vp ja PeVL 10/2022). Tästä syystä tilitapahtumatietojen käsittelyn ja tietojen saamisen sääntelyvaatimuksia on arvioitava samoista lähtökohdista kuin muita arkaluonteisia tietoja (ml. tietosuojasetuksessa tarkoitetut erityiset henkilötietoryhmät). Merkitystä on erityisesti suojatoimilla, joilla kontrolloidaan tietojensaantioikeuden käyttöä.
- (10) Hallituksen esitys merkitsee valtiosääntöisesti arvioiden arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimista teknisen tietoluovutuksen mahdollistavan järjestelmän avulla Kansaneläkelaitokselle. Sinällään Kansaneläkelaitoksella on jo voimassa olevan lain perusteella oikeus käsitellä pankki- ja maksutilien tietoja etuisuusasioiden käsittelyssä joko siten, että hakija toimittaa ne Kansaneläkelaitokselle tietojenantovelvollisuutensa perusteella tai tiettyjen edellytysten täytyessä Kansaneläkelaitos voi hankkia tiedot suoraan rahalaitokselta. Aiemmassa lausuntokäytännössä perustuslakivaliokunta on pitänyt Kansaneläkelaitoksen mahdollisuutta pyytää rahalaitoksilta tietoja viimesijainen (PeVL 14/2002 vp), mutta nyt ehdotus merkitsi tietojen hankkimista valvontajärjestelmän kautta ensisijaisena hallinnolliseen tarkoituksenmukaisuuteen perustuen. *Nähdäkseni tällainen sääntely on mahdollinen, jos arkaluonteisten tietojen hankkiminen perustuu asianosaisten valinnanvapauteen siten, että he voivat myös itse toimittaa tällaiset tiedot. Sääntely on siten rakennettava tavalla, joka mahdollistaa tällaisen valinnan.*
- (11) Voimassa olevassa sääntelyssä on omaksuttu arkaluonteisten tietojen käsittelyä rajoittavaksi sääntelytavaksi se, että hakijan tietojenantovelvollisuus ja Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus on rajoitettu välttämättömään, joka yhdessä luo perustuslakivaliokunnan edellyttämän arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyysedellytyksen henkilötietojen käsittelyn rajoittamiseksi.
- (12) Perustuslakivaliokunta on korostanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyden vaatimuksen ohella erityisesti käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta ja pitänyt mahdollisena tehdä käyttötarkoitussidonnaisuudesta vain täsmällisiä ja vähäisiä luonnehdittavia poikkeuksia (PeVL 40/2021 vp). Tällainen sääntely *ei myöskään saa johtaa* siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi *tai edes merkittäväksi käyttötavaksi* (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, PeVL 1/2018 vp,

PeVL 14/2017 vp). Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän *käyttöä on laajennettu eri yhteyksissä, jolloin kysymys on varsinaisesti siitä, että pankki- ja maksutilitietoja on ryhdytty keräämään tiedonsaantioikeuksia ja tietojärjestelmää hyödyntämällä myös muihin käyttötarkoituksiin.* Tilitapahtumatietojen ensisijainen käyttötarkoitus on laissa tarkoitettujen finanssialan toimijoiden lakisääteisten velvollisuuksien toteuttaminen. Esimerkiksi tilitapahtumatietoja ei kerätä ja käsitellä finanssialalla viranomaisen käsittelytarpeita varten, vaikka finanssialalla käsittelyä tehdään myös rahanpesun estämisen tarkoituksessa.

- (13) Hallituksen esitys koskee erityisesti tietojensaantioikeuksien toteuttamista valvontajärjestelmän avulla. Perustuslakivaliokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (mm. PeVL 38/2016 vp).
- (14) Välttämättömyys tarkoittaa yleisesti sitä, että käsittelyn ja tiedonsaannin on rajauduttava vain niihin tietoihin, jotka edistävät sitä päämäärää, jonka vuoksi henkilötietoja käsitellään viranomaisen lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi. Näiden tietojen käsittely ja tiedonsaanti on oltava kiinteässä yhteydessä viranomaisen käsiteltävänä olevaan asiaan ja tiedoilla on oltava erityistä merkitys asian ratkaisemiseksi tai palvelun tuottamiseksi. *Tässä subteessa hallituksen esitys täyttää nämä yleiset edellytykset.*
- (15) Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 18 a §:ssä, 2. lakiehdotuksen 42 §:ssä ja 3. lakiehdotuksen 43 §:ssä ehdotetut tiedonsaantioikeudet on sidottu välttämättömyysedellytykseen.
- (16) Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10.1 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (PeVL 31/2017 vp, PeVL 17/2016 vp).
- (17) Hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa luetellaan ne tiedot, joita Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada asiankäsittelyä varten. Esimerkiksi 1. lakiehdotuksen 18 a §:n 4 momentin mukaan "perustoimeentulotuen maksajalla olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta". Perusteluissa todetaan, että "tilitiedoilla tarkoitettaisiin pankkitilin IBAN-numeroa tai muuta yksilöintitunnusta, tilin avaamis- ja sulkemispäivää sekä tilinhaltijuutta- ja käyttöoikeutta koskevia tietoja. Saldotiedolla tarkoitettaisiin pankki- ja maksutilillä kyselyn vastaushetkellä olevaa rahamäärää, josta on vähennetty mahdollinen katevaraus. Arvopaperitiedoilla tarkoitettaisiin arvo- osuustileistä annetun lain (827/1991) 2 §:ssä tarkoitettua arvo-osuustiliä ja arvopaperitileistä annetun lain (750/2012) 2 §:ssä tarkoitettua arvopaperitiliä koskevia tietoja".
- (18) Hallituksen esityksessä on siten esitetty ne tiedot, joihin tietojensaantioikeus kohdistuu, jolloin sääntelymallina olisi voinut olla myös tiedonsaannin sitominen "tarpeellisuuteen". Kuitenkin lakiehdotuksissa omaksuttu malli, jossa arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyttä on rajattu säännöskohtaisesti, johtaa siihen, että tiedonsaanti on rajattava välttämättömään. Sinällään tällä tavalla sääntely ei ole valtiosääntöisesti ongelmallinen. Kuitenkin on syytä todeta perustuslakivaliokunnan (PeVL 51/2018 vp) on todenneen, että vain eräisiin pykäliin kiinnittyvä välttämättömyyttä koskeva sääntelyratkaisu altistaa lain soveltamisen virheellisille vastakohtaispäätelmille. Koska valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain

välttämättömään, tulee erityisen perusoikeusherkkään lakiehdotukseen lisätä yleissäännös arkaluonteisten tietojen käsittelyyn kohdistuvasta välttämättömyysvaatimuksesta. Vaihtoehtoisesti sääntelyä on täydennettävä pykäläkohtaisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyteen sitovilla säännöksillä.

3. Ennakolliset kontrollit suojatoimina

- (19) Hallituksen esityksen (s. 65) mukaan tietojen saantioikeuden käyttöä koskevana ”ennakollisina kontrolleina toimisivat välttämättömyyskriteeri sekä hakijan oikeus halutessaan kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin”.
- (20) Perustuslakivaliokunta on pitänyt tarpeellisenä, että salassa pidettävien yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluvien tietojen sähköisestä luovuttamisesta on laissa *riittävät ennakolliset kontrollit* (PeVL 48/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on painottanut kontrollien merkitystä myös säädettäessä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettua lakia (PeVL 73/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on myös todennut pitkällä aikavälillä, että sähköisessä tietojen luovuttamisessa merkitystä on sillä, miten tällöin eri yksittäistapauksissa todennetaan laissa edellytetyn tietojen välttämättömyyskriteerin tai muun tarkoituksimääräen toteutuminen (PeVL 14/2002 vp).
- (21) Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevan sääntelyn valtiosääntöisen välttämättömyysedellytyksen tulee olla lakiteknisesti toteutettu asianmukaisesti ja sen tulee myös tarkoittaa henkilötietojen käsittelyn rajoittamista riittävillä kontrolleilla välttämättömään (PeVL 21/2025 vp).
- (22) Perustuslakivaliokunta on kiinnittänytkin viime vuonna huomiota pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän ennakkokontrollien puutteisiin käsitellessään hallituksen esitystä 25/2025 vp. Perustuslakivaliokunnan mukaan ”ennakkokontrollin kannalta pyynnön yksilöintitiedot kontrolloivat tietopyyntöjä melko muodollisesti. Yksilöintitiedot eivät sisällä tietoa siitä, miten tiedonsaantioikeuden käyttöä suhteessa välttämättömyysedellytykseen on arvioitu tietoja pyytävässä toimivaltaisessa viranomaisessa. Perustuslakivaliokunnan mielestä olisi perusteltua, että tällainen välttämättömyysarviointi kirjataan joko saldo- ja tilitapahtumajärjestelmään tai toimivaltaisen viranomaisen omaan tietojärjestelmään ennakkokontrollin varmistamiseksi sekä sen todentamiseksi, että kukin tietopyynnön tekijä on arvioinut tietopyynnön laajuutta lakiehdotuksessa ehdotetulla tavalla sekä voimassa olevien tiedonsaantioikeuksien mukaisesti”.
- (23) Perustuslakivaliokunnan perustellusta näkemyksestä huolimatta hallintovaliokunta *ei tehnyt tältä osin muutoksia tuolloin ehdotettuihin hallituksen esityksen säännöksiin*. Hallintovaliokunta piti välttämättömyyden kontrolleja asianmukaisina ja riittävinä. Hallintovaliokunta (HaVM 16/2025 vp) perusteli kantaansa hallituksen esityksen perusteluissa selostetuilla seikoilla viranomaisen velvollisuudesta välttämättömyysedellytyksen täyttymistä koskevaan harkintaan ennen tietopyynnön tekemistä.
- (24) *Nyt ehdotettavassa sääntelyssä ei ole ehdotuksia ennakkokontrolloinnista, joka tapahtuisi siten, että tietoja pyytävän pitäisi dokumentoida tekemänsä välttämättömyysarviointi. Tämä on erityisen merkityksellistä niissä tilanteissa, joissa Kela voisi hankkia tietoja riippumatta hakijan kielto-oikeuden käytöstä (1. lakiehdotuksen 18 a §:n 6 momentti, 2. lakiehdotuksen 42 §:n 4 momentti ja 3. lakiehdotuksen 43 §:n 4 momentti). Koska tällaista velvollisuutta ei ole säädetty laissa, ei tällaisesta arvioinnista kirjallisessa muodossa muodostu myöskään virkavelvollisuutta, jonka täyttäminen tapahtuisi perustuslain 118 §:ssä tarkoitettuina virkatoimina, joista virkamies vastaa (tässä tapauksessa Kelan toimihenkilö). Perustuslain 21 §:n mukaan hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Osana hyvän hallinnon takeita koskevia järjestelyjä voidaan pitää julkisen vallan käytön perusteltavuutta ja kontrollointia perustuslain 118 §:ssä säädetyn virkavastuujärjestelmän lisäksi. Myös valvonnan kannalta on merkitystä sillä, miten kussakin tilanteessa välttämättömyyttä on arvioitu suhteessa sovellettavaan lakiin nähden. Kysymys ei voi olla pelkästään teknisluonteisesta ja rutiininomaisesta tietopyyntölomakkeen täyttämisestä, jos pyynnön esittäminen edellyttää harkintaa yksittäisessä tilanteessa.*

- (25) *Nyt ehdotettava sääntely nojautuu vahvasti 1. lakiehdotuksen 18 a §:ssä, 2. lakiehdotuksen 42 §:ssä ja 3. lakiehdotuksen 43 §:ssä teknisluonteisesti välttämättömyysedellytyksen varaan. Tästä syystä sääntelyä tulisi täsmentää edellä todetusti vaatimuksella tehdä kirjaukset siitä, miten välttämättömyysedellytystä on sovellettu kussakin yksittäisessä tietopyynnön laatimisen tilanteessa erityisesti jos tiedonsaannin välttämättömyyttä on arvioitava tapauskohtaisesti, kuten 1. lakiehdotuksen 18 a §:n 6 momentissa ("jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta").*
- (26) Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 18 a §:n 5 momentissa, 2. lakiehdotuksen 42 §:n 3 momentissa ja 3. lakiehdotuksen 43 §:n 3 momentissa ehdotetaan tuen *hakijalle oikeutta kieltää Kansaneläkelaitosta hakemasta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla tietoja asiankäsittelyä varten. Kielto-oikeutta käytettäessä hakijan tulisi itse toimittaa Kansaneläkelaitoksen tarvitsemat välttämättömät tiedot.*
- (27) Käytännössä kielto-oikeuden käyttämättä jättäminen rinnastuu hakijan suostumukseen, jolla hän sallii tietojen hakemisen valvontajärjestelmän avulla, kun hän on passiivinen eikä käytä kielto-oikeuttaan. Kysymys onkin tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamisesta. Perustuslakivaliokunta on pitänyt henkilötietojen suojan kannalta keskeisenä tiedollista itsemääräämisoikeutta (ks. esim. PeVL 23/2020 vp, PeVL 2/2018 vp). Perustuslakivaliokunnan mukaan kielto-oikeutta voidaan käyttää tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamiseen (PeVL 41/2010 vp), kunhan sen käytöstä informoidaan rekisteröityä erikseen säädetyn velvollisuuden mukaisesti. *Hallituksen esitys sisältää nämä elementit. Sääntelyteknisesti perusoikeudet turvaavalla tavalla asiasta voitaisiin säätää siten, että hakija voi valita hakemuksen laatimisen yhteydessä haluaako hän toimittaa tarvittavat tiedot asiankäsittelyä varten vai pyytääkö hän Kansaneläkelaitosta hankkimaan ratkaisua varten välttämättömät tiedot.*
- (28) Hakijan kielto-oikeuden käyttämättä jättäminen tai kielto-oikeuden käyttö vaikuttavat myös muiden henkilöiden arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyyn. Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 18 a §:n 5 momentin mukainen Kelan tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi hänen muiden perheenjäsenten tietoja, 2. lakiehdotuksen 42 §:n 3 momentin mukainen Kelan tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi samaan ruokakuntaan kuuluvien muiden henkilöiden tietoja ja 3. lakiehdotuksen 43 §:n 3 momentin mukainen Kelan tiedonsaantioikeus hakijan lisäksi hänen avio- tai avopuolisonsa tietoja. *Tältä osin tiedollinen itsemääräämisoikeus ei toteudu muiden kuin hakijan osalta. Jossain määrin ongelmallisena voidaan pitää sitä, että hakijan asettama kielto johtaisi myös muiden asianosaisten velvollisuuteen toimittaa Kelalla erikseen tietoja. Muiden asianosaisten oikeuksia turvaa ainoastaan lakiehdotuksessa säädetty velvollisuus Kelalle ilmoittaa ennen tietopyynnön tekemistä siitä hakijan lisäksi muille asianosaisille. Tältä osin sääntelyä ei voida pitää kaikkien asianosaisten tiedollisen itsemääräämisoikeuden kannalta tasapainoisena. Ehdotuksen perusteella hakija käyttäisi myös muiden puolesta tiedollista itsemääräämisoikeutta, joka ei ole perusoikeusnäkökulmasta ongelmaton asetelma.*

4. Jälkikäteinen suojatoimi

- (29) Pankki- ja maksutietojen valvontajärjestelmän avulla tehtävistä pyynnöistä kerätään lokitietoja, joka on jälkikäteinen suojatoimi. Hallituksen esityksen mukaan "Päätös tietojen pyytämisestä tehtäisiin Kansaneläkelaitoksessa riittävän korkealla virkatasolla ja ainoastaan tähän tehtävään erikseen valtuutetut henkilöt voisivat pyytää tietoja". Hallituksen esityksessä todetaan, että virkavastuun toteuttaminen Kansaneläkelaitoksen sisällä tehostuisi järjestelmään tallennettujen lokitietojen avulla. Tämän lisäksi Kansaneläkelaitos vastaisi osaltaan laillisuusvalvonnan toteutumisesta oman järjestelmänsä osalta. *Lokitietojen kerääminen ei ole sinällään erityinen suojatoimi tietojenkäsittelyssä, koska yleislakina sovellettavaksi tulevan julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 17 §:ssä on säädetty Kansaneläkelaitostakin koskevasta yleisemmästä velvollisuudesta kerätä tietojärjestelmien käytöstä ja tietojen luovutuksista tarpeelliset lokitiedot.*
- (30) Perustuslakivaliokunta on toistuvasti todennut, että tietojen suojaamista oikeudettomalta käytöltä ei voi perustaa vain rekisterinpitäjää tai tietojen käsittelijää koskevan virkavastuun varaan (PeVL 4/2021 vp, PeVL 65/2018 vp, PeVL 52/2018 vp, PeVL 51/2018 vp). *Kiinnitän tältä osin*

huomiota siihen, että pelkällä lokitietojen keräämisellä ei tehosteta virkavastuun toteuttamista, koska lokitiedoista voidaan vain todeta tehdyt käsittelytoimet, kuten tehdyt tietopyynnot ja pyyntöjen tekijät. Lokitietojen kerääminen ja käsittely palvelee siis jälkikäteistä kontrollia, mutta se ei toimi tehokkaana suojatoimena kontrolloimaan välttämättömyysedellytyksen täyttymistä arkaluonteisia tietoja kerättyä ja käsiteltäessä.

22.4.2026

Tomi Voutilainen
julkisoikeuden professori, dosentti